

AKADEMIA SZTUK PIĘKNYCH IM. JANA MATEJKI W KRAKOWIE
 WYDZIAŁ ARCHITEKTURY WNĘTRZ
 dr hab. Joanna Kubicz prof. ASP

ul. S. Humberta 3
 31-121 Kraków
jkubicz@asp.krakow.pl

RECENZJA

rozprawy doktorskiej oraz dorobku artystycznego **mgr Aleksandry Munzar-Sobolewskiej** opracowana w związku z przewodem o nadanie stopnia doktora w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki, **wszczętym przez Radę Wydziału Architektury Wnętrz w Warszawie przed 1 maja 2019 i procedowanym zgodnie z kryteriami oceny sformułowanymi na podstawie przepisów ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki** (Dz. U. Nr 65, poz. 595, z późn. zm.) art.13.

Tytuł rozprawy doktorskiej : *Dom. Ćwiczenia z posiadania.*

Promotor : prof. Jerzy Bogusławski

Promotor pomocniczy: dr hab. Daniel Zieliński

Podstawą sporządzenia recenzji stanowi pismo wystosowane przez kierownika Biura Rady Dyscypliny i Szkoły Doktorskiej Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie informujące o powierzeniu mi funkcji recenzenta w postępowaniu o nadanie stopnia doktora w dziedzinie sztuki Pani Aleksandrze Munzar-Sobolewskiej.

Otrzymana przez mnie dysertacja składa się z dwóch egzemplarzy opracowań wydawniczych pt. „Ćwiczenia z posiadania” i „Ćwiczenia z posiadania. Zeszyt dla dorosłych” oraz dokumenty potwierdzające działalność dydaktyczną i organizacyjną prowadzoną przez Panią Aleksandrę Munzar-Sobolewską na Wydziale Architektury Wnętrz Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie.

Sylwetka doktorantki oraz ocena przedstawionego dorobku.

Działalność dydaktyczna prowadzona na Wydziale Architektury Wnętrz ASP w Warszawie to praca jako asystentki w Katedrze Podstaw Projektowania w Pracowni Konstrukcji i Formy u dr Jarosława Garkowienki. W dokumentacji przedstawiono ilustracje przykładowych ćwiczeń skupionych wokół problematyki poznawczej materiałów, konstrukcji oraz związanych z nimi zagadnień wytrzymałościowych. To prace oparte na wstępnym procesie prototypowania odpowiednich, możliwych technologii i poszukiwania rozwiązań w doborze adekwatnych materiałów.

Brakuje w opracowaniu informacji o czasie przeprowadzonych zadań, opracowanie zostało przygotowane w sposób bardzo oszczędny, nie dokumentuje w jakim okresie i w jakich latach zadania ze studentami zostały przeprowadzone, a jest to istotne w przypadku oceny przeprowadzonych procesów dydaktycznych.

Praca na rzecz Uczelni i działalność organizacyjna na Wydziale Architektury Wnętrz ASP w Warszawie to przede wszystkim działalność promocyjna związana z prowadzonym procesem rekrutacji na studia, pozyskaniem kandydatów, promocją absolwentów oraz współorganizacja

wydarzeń kulturalnych które organizowane są cyklicznie przy współpracy z innymi instytucjami i miastem. Doktorantka reprezentuje także Wydział w działaniach Zamku Cieszyn organizując kilkudniowe warsztaty w obszarze rzemiosła, przybliżające wzajemne relacje pomiędzy środowiskami skupiającymi dydaktyków, rzemieślników i kuratorów.

Pani Aleksandra to także koordynatorka, opiekun naukowy studentów oraz moderatorka grupy na Facebooku w projekcie „Poruszenie” przeprowadzonym przez Muzeum Azji i Pacyfiku. To także udział w wystawie zbiorowej artystów i studentów (6.03-30.08.2020) oraz publikacja pracy w katalogu. Tak o wystawie w Muzeum Azji i Pacyfiku napisał Prof. dr hab. Włodzimierz Szymański z Wydziału Sztuki Mediów ASP w Warszawie: (...) *Dla młodego artysty PORUSZENIE powinno być silnym, emocjonalnym przeżyciem prowadzącym do powstania nowych kulturowych znaczeń, symboli w obszarze sztuki i jej różnych gatunków i form.*¹

Zakres działalności oraz obszary zainteresowań, problemów w nich poruszanych dowodzi pewnej stałej wrażliwości doktorantki, skupionej wokół zagadnień współczesnego świata, ale w ściślejszej relacji z indywidualnym odbiorcą. W swoich działaniach nie porusza problematyki globalnej w odniesieniu do społeczeństw czy narodów, analizuje wartości, funkcje i dysfunkcje, występujące w małych, lokalnych grupach odbiorców, często określone przez bardzo spersonalizowane użytkowanie. Dzięki temu stara się także przywrócić unikatową wartość tradycyjnego rzemiosła jako tożsamość dla określonej mikrospołeczności.

Otrzymane nagrody i wyróżnienia dotyczą produktów zaprojektowanych przez doktorantkę dla marki PLANKTON. Informacja na stronie internetowej przedstawia filozofię firmy *jako żywą drobnicę dla domu: przemyślane przedmioty wykonywane przez polskich rzemieślników: w krótkich seriach i z zapamiętaniem..* Rzeczywiście kolekcja „Kraft” wyróżniona w 2017 roku na Łódź Design Festiwal² to współczesne formy uchwytów meblowych wykonane w tradycyjnych technologiach i oparte o naturalne, tradycyjne materiały. Stanowią piękną kolekcję biżuterii meblarskiej która została wdrożona do produkcji wykorzystując tradycyjną obróbkę materiałów, a jej zaletą jest również przyzwolenie na szlachetne starzenie się tych przedmiotów. W skład nagrodzonej kolekcji wchodzi: mosiężna „Luciola” (uchwyt dwupunktowy o rozstawie 128 mm i gałka), rodzina skórzanych uchwytów „Pin” (jednopunktowy i dwupunktowy o zmiennym rozstawie) oraz rodzina „Moon” (gałki z polerowanej blachy mosiężnej i miedzianej, w rozmiarach 52 i 68 mm). Ta sama seria uchwytów meblarskich została również doceniona przez kapitułę konkursu Diament Meblarstwa w 2018³ oraz w tym samym roku do finału najstarszego polskiego konkursu wzorniczego Dobry Wzór, promującego najlepiej zaprojektowane produkty i usługi dostępne na polskim rynku, zakwalifikowana została kolekcja uchwytów „Lastriko”. Kolekcja składa się z modeli „Eclipse” i „Nenu”, każdy w dwóch wykończeniach. Głównym materiałem jest lastryko, oprawione w pierścienie oraz rozety z miedzi i mosiądzu wykonywane metodą rzemieślniczą. Wypełnienie uchwytów to barwiony beton i drobna frakcja marmuru „Biała Marianna”. Części lastrykowe zabezpieczone są impregnatem, natomiast metalowe pozostawione do swobodnego patynowania. Nagrodzone wzory wdrożone do użytku są przykładami wykorzystania często zapomnianych już technik które w krótkich seriach z powodzeniem zostały udostępnione indywidualnym użytkownikom.

¹ „Poruszenie” katalog ISBN 978-83-65160-14-0 <https://www.muzeumazji.pl/maip/uploads/2020/04/katalog-poruszenie.pdf>

² <https://musthave.lodzdesign.com/pl/wyroznieni/2017/kolekcja-kraft/>

³ <https://wydawnictwo.meble.pl/gfx/e-wydanie/diament-meblarstwa-2018/34/>

W dokumentacji nie podano w jakim procencie autorstwo nagrodzonych prac należy do doktorantki z tego co można sprawdzić na stronie internetowej PLANKTON STORE, jest to firma rodzinna w której Pani Aleksandra jest osobiście zaangażowana.⁴

Z przedstawionego dorobku zawodowego i dydaktycznego z pewnością można zaobserwować budowaną przez doktorantkę konsekwencję w doświadczaniu zjawisk projektowych. Skupiona wokół problemów analizy technologii i materiałów z powodzeniem kreuje oparte o to formy użytkowe oraz wzbogaca swym doświadczeniem program dydaktyczny realizowany w Pracowni Konstrukcji i Formy WAW ASP w Warszawie. W dokumentacji zostało przedstawionych kilka przykładowych studenckich ćwiczeń wykonanych pod opieką merytoryczną dr Jarosława Garkowienki oraz zadania autorskie wykonane pod samodzielnym merytorycznym nadzorem doktorantki. Te zrealizowane ze studentami w pracowni zadania mają charakter wstępu, oparte są na intuicyjnym wykorzystaniu pospolitego przedmiotu w dwóch skrajnych skalach i interpretacjach użytkowych. Pani Aleksandra pełniła także opiekę naukową pracy konkursowej, która zwyciężyła w międzynarodowym konkursie projektowym Struktura-Tektura w Tleniu w 2018 roku.

Każda przedstawiona działalność projektowa, artystyczna czy dydaktyczna w dorobku, opiera się na wybranej technologii, warsztacie i materiale. To te elementy charakteryzują obszar prowadzonych przez autorkę procesów projektowych, odrzucając nadmierną estetyzację czy przypadek, jednocześnie nie zamykają swobodnego eksperymentu dla skrajnych zjawisk twórczych. Nie konwencjonalny dobór materiałów, wcześniej wykorzystywanych do innych funkcji, nadanie użytej technologii unikatowej wartości oraz stworzenie z pospolitego przedmiotu użytkowego specjalnego waloru, zasługuje na docenienie i z pewnością określa wyjątkową wrażliwość artystyczną doktorantki. Zrealizowane dla firmy Plankton modele użytkowe „drobnicy dla domu” wpisują się w zapotrzebowanie rynku. Projektantka znalazła pewien niedostatek, który przerodził się w atrybut użytkowy gdyż „...Niedostatek może sprawić, że luksusem staną się najprostsze rzeczy.”⁵

Układ i struktura rozprawy doktorskiej.

Przedstawiona publikacja podzielona została na dwie części, jedną można określić jako część teoretyczną, a drugą bardziej praktyczną, która dla każdego może stanowić również przykład zastosowania przyjętych założeń. Każdy może przeprowadzić indywidualne résumé w oparciu o zaproponowane ćwiczenia i dzięki ich analizie, zbudować własny osąd na temat zaprezentowanych problemów. Stosując przedstawiony „zeszyt ćwiczeń” pt. „Ćwiczenia z posiadania. Zeszyt dla dorosłych” i śledząc zaproponowane w nim przykłady, podejmujemy osobisty dialog ze współczesnymi wartościami używanymi na rynku deweloperskim. Pobudza to osobistą refleksję nad stanem naszej społecznej potrzeby posiadania – najczęściej sterowanej przez narzucone zwyczajowo wartości społeczne oraz budowane obrazy zaprogramowanej rzeczywistości. Na uwagę zasługuje także zaprojektowana oprawa graficzna, zastosowane obrazy w zeszytach otwierają warstwę plastyczną opracowania, która integralnie z treścią obrazuje podjęty temat.

Opracowanie zredagowane w formie szkolnego zeszytu do ćwiczeń jednoznacznie określa w jakim miejscu jesteśmy jako konsumenci przestrzeni. Dobór proponowanych prostych pytań otwiera pole do głębokiej refleksji na temat mechanizmów które powodują iż często podejmowane życiowe decyzje, determinują jakość naszego przeżycia. Jak społecznie przyjęte schematy potrafią

⁴ <https://sklep.plankton.pl/pl/i/O-nas/17>

⁵ „Język rzeczy” Deyan Sudjic, wyd. Karakter, 2013 ISBN 978-83-62376-29-2

zbudować w nas poczucie bezpieczeństwa, pomimo iż skazujemy siebie na mnogość zagrożeń. Silniejsza staje się chęć społecznej aprobaty z podejmowanych decyzji i współistnienie w zbiorowym schemacie działania niż własne programowanie potrzeb na miarę indywidualnych możliwości. Zjawisko to autorka przypisuje naszej chęci posiadania przestrzeni na własność, która zamieszkuje naszą wyobraźnię. Jako projektantka z dużym dorobkiem realizacji prywatnych wnętrz mieszkalnych, a także jak sama siebie określa „pokolenie urodzonych w latach 70-tych XX wieku” doświadcza osobiście tych mechanizmów i w obronie przed nimi zwraca uwagę na inne wartości, odkrywa ich subtelne cechy ukryte pod warstwą zwyczajowych pojęć.

Kolejne narzędzia składające się na całość dzieła to zaproponowane w części teoretycznej, obrazowanie uzyskane w kilku kategoriach. Autorka przedstawia analizę komunikatów wysyłanych do społeczeństwa, potencjalnych użytkowników, budowane na stereotypach wyobrażeń o doskonałej przyszłości, sugerujące i odnoszące się do ekologii, komfortu i bezpieczeństwa. Nakładając kalkę na te proponowane rozwiązania reklamowe, obnaża mechanizmy ich funkcjonowania, które ingerują w tworzone wizualizacje przyszłych przestrzeni mieszkalnych. Ingerencja w odpowiednią temperaturę barwową, użycie wyposażenia wnętrz w odpowiedniej skali, z odpowiednim oświetleniem daje złudne wrażenie wykreowanej doskonałej jakości oferowanych mieszkań. Jest to dalekie od rzeczywistości, a użyte w tym celu wizualizacje stają się narzędziem handlowej manipulacji.

Opracowany przez Pan Aleksandrę projekt artystyczny „Ćwiczenia z posiadania”, stanowi narzędzie do komunikowania społecznego. Podzielony na dwie zasadnicze części: „Stojąc na progu” i „Przekraczając próg”, z których każda reprezentuje inny etap naszych relacji z zamieszkiwaną przestrzenią. Oryginalne podejście do tematu wykorzystuje różne środki wyrazu, dzięki zastosowanym elementom ćwiczeń, zabaw graficznych czy puzzli tworzy interakcję z odbiorcą wpływając bezpośrednio na jego subiektywne odczucia. Działa jak prowokacja kulturowa, zakłóca ogólnie, powszechnie przyjęte mechanizmy postępowania, odkrywa ukryte warstwy znaczeniowe, dając tym samym użytkownikowi możliwość spojrzenia z jego perspektywy i zweryfikowania wartości, kryjących się w jego subiektywnym odczuciu zamieszkiwania.

Temat, cel i teza pracy.

Współczesna przestrzeń prywatna, społecznie utożsamiana z bezpieczeństwem ekonomicznym jako nadrzędnym celem w życiu człowieka. Współczesny model przeżycia, który jest ściśle powiązany z kolejnymi etapami gromadzenia dóbr materialnych – często za wszelką cenę, odsuwa na dalszy plan rozwój wiedzy, udoskonalania świadomości czy zdobywania kwalifikacji bez wymiernych efektów pozyskiwania konkretnych dóbr materialnych. Społeczeństwo wprowadzone w taki mechanizm buduje na nim swój system wartości, bezkrytycznie przyjmując narzędzia do jego konstruowania.

Praca doktorska Pani Aleksandry Munzar-Sobolewskiej dokumentuje te mechanizmy społecznego sterowania i obnaża ich oczywiste mankamenty. Udowadnia iż przyjęcie proponowanych społecznie rozwiązań w efekcie definiuje całe życie wielu pokoleń, że bez społecznej refleksji nad problemem, stajemy się trybami w ekonomicznej maszynie. To ważne zdanie i osąd dla współczesnej kondycji świadomości społecznej, szczególnie gdy określa go projektantka, mocno identyfikująca się w swych realizacjach z postawionym problemem.

To już nie podejście – mieszkanie służy człowiekowi, jest funkcjonalne, jest jego zorganizowanym miejscem do mieszkania. To człowiek stał się niewolnikiem własnej przestrzeni, nie pod względem konieczności zdobycia nowoczesnych udogodnień funkcjonalnych – które definiują i wspierają swojego użytkownika dzięki współczesnej technice, zależność sprowadza się tylko do wartości

ekonomicznej samej powierzchni posiadania, gdyż często na więcej użytkownika już nie stać. Zadajemy pytanie czy w życiu pragniemy funkcjonować czy tylko posiadać.

Doktorantka zwraca uwagę, że ta dawna „maszyna do mieszkania” staje się obecnie, osobistym przeżyciem, wypełnionym naszymi zwyczajami, stereotypami, przyzwyczajeniami, które konfigurują swoich mieszkańców w poczuciu bezpiecznej symbiozy. Jednocześnie dla pragnienia tej wyobrażonej idyllicznej sytuacji jesteśmy w stanie zaryzykować niebezpieczne kompromisy, skazujące nas na długoletnią finansową zależność, która determinuje jakość naszego życia. Wyobrażona idealna przestrzeń symbiozy pozostaje tylko w sferze wyobraźni jej użytkownika, który stara się jej skromne elementy dopasować lub odczarować w otrzymanym osobistym metrażu do życia.

Przeprowadzone metody badawcze.

Badania nad podjętą problematyką zostały przeprowadzone w kilku obszarach, można je odnieść zarówno do wiedzy z zakresu nauk humanistycznych, odnoszących się w szczególności do nauk społecznych, jak i analiz formalnych przeprowadzonych metodami z dziedziny sztuki. Wykonane analizy to metody badawcze otwarte na użytkownika w określonym wieku i określonej sytuacji. To osoby w wieku pomiędzy 25 a 40 lat, które podejmują swoje pierwsze decyzje finansowe związane z zamieszkiwaniem. Nie stworzą zamkniętego zbioru, jednoznacznie określonego przez zebrane wyniki, gdyż efektem analizy są indywidualne, zmienne uwarunkowania uczestników procesu. Zastosowane w tym celu ćwiczenia, w opracowanych metodycznie i graficznie przykładach, pozwalają na pozyskanie ciekawych informacji o tym jak dużą wagę przykładamy do rzeczy osobistych, jak definiujemy naszą najbliższą przestrzeń do życia, jak jesteśmy skłonni do kompromisów, czy to co wyobrażone jest tak naprawdę tym co dostajemy do użytkowania, czy wreszcie to co posiadamy pozwala nam na komfort i bezpieczeństwo zamieszkiwania.

Wyniki badań i możliwości ich praktycznego zastosowania.

W obliczu problemów współczesnego świata, które tak diametralnie zweryfikowały nasze poczucie bezpieczeństwa, zaczynamy się zastanawiać co tak naprawdę możemy określać jako nowe sposoby użytkowania czy innowacyjności życia codziennego. Ochrona zdrowia zbudowała społeczną tożsamość bezpiecznych wartości, zaś na komfort posiadania, we współczesnej Europie, nie możemy sobie pozwolić. W XXI wieku ludzie porzucają swoje „wymarzone przestrzenie”, domy zbudowane przez pracę pokoleń, aby znowu ratować swoje życie przed inwazją dyktatury niosącej potrzebę posiadania terytorialnego.

Tutaj możemy zadać także inne pytanie, czy jest możliwe posiadanie przestrzeni prywatnej, utożsamionej z poczuciem bezpieczeństwa osobistego kiedy nie mamy wpływu na zmiany globalne pozostając w ciągłej zależności od zewnętrznych uwarunkowań geopolitycznych.

Otwarcie na dramat ludzki to dowód odwagi, a zarazem świadectwo że nie do końca zaprogramowane społecznie mechanizmy wartościowania rzeczywistości mają trwałe konsekwencje. Tym bardziej wydaje się że próba weryfikacji własnej świadomości posiadania w obecnej sytuacji społeczno-politycznej ma ogromne znaczenie, a dodatkowym atutem jest to iż problem ten formułuje projektantka, artystka która w ten sposób udowadnia że żadna twórczość nie może powstać bez kontekstu z doświadczeniem zarówno indywidualnym jak i globalnym.

Czy współczesny świat jest globalnie zakodowany, czy algorytmy rzeczywistości są w stanie zabezpieczyć naszą teraźniejszość i przyszłość, czy w zderzeniu z pierwotnym zaburzeniem, pierwotnym poczuciem posiadania jednostki, świat jest w stanie zabezpieczyć współczesne i przyszłe poczucie globalnego bezpieczeństwa.

Czy w przyszłości dla dobra ogółu będziemy zmuszeni zawierzać algorytmom, aby definiować nasze potrzeby, jeżeli już w obecnych czasach musimy korzystać z ich pomocy przy określaniu np. sposobów upraw w rolnictwie czy przy programowaniu potrzeb wielkich metropolii. Sztuczna inteligencja może zastąpić nasze potrzeby, myśli i indywidualne predyspozycje. Dopóki wersje sztucznej inteligencji nie są w pełni inwazyjne, mamy jeszcze kontrolę nad technologią.

Potrzeba to trwała właściwość człowieka bez spełnienia której nie możemy utrzymać ważnych dla nas celów, dających poczucie komfortu osobistego. Powoduje rozwój osobowy i osobisty każdej jednostki, ukierunkowana na sferę materialną w równym stopniu determinuje postęp intelektualny. Doktorantka swoją pracą dokumentuje że to środowisko i jego wartości społeczne kierunkują nasze cele. Będąc projektantką, artystką oraz użytkownikiem w jednej osobie, ma obowiązek piętnować społeczne dysfunkcje, swoją twórczością obrazować społeczne problemy, bezpośrednio angażować w projektach użytkowników, dedykując spersonalizowane możliwe rozwiązania.

Konkluzja

Przedstawiona dysertacja to nowe spojrzenie na dotychczasowe stereotypowe opracowania projektowe. Połączenie różnych form wyrazu pozwoliło na odrzucenie tradycyjnych metod analizy problemu, a użyte środki plastyczne i projektowe stworzyły narzędzia do eksperymentu z odbiorcą. Powstała kolekcja obiektów – obrazy, pocztówki „powidoki”, puzzle „bucket list” i zbiór ćwiczeń z posiadania, oddane w ręce użytkownika to mocne argumenty sprawdzające nasze wyobrażone pragnienia z rzeczywistością i jej konsekwencjami. Podjęty temat i społecznie aktywna postawa Pani Aleksandry Munzar-Sobolewskiej, czynią z tej pracy doktorskiej mocne praktyczne narzędzie oddziaływania na współczesność.

Rozprawa doktorska Pani **mgr Aleksandry Munzar-Sobolewskiej** stanowi oryginalne rozwiązanie artystyczne oraz projektowe, reprezentuje indywidualne podejście do problematyki poparte odpowiednią wiedzą teoretyczną Kandydatki w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki. Dorobek artystyczny i projektowy jest wystarczający, co w połączeniu z oceną rozprawy spełnia warunki formalne stawiane przez Ustawę *o stopniach naukowych oraz o stopniach i tytule z zakresu sztuki* z dnia 14.03.2003 roku wraz z późniejszymi uzupełnieniami, a także warunki zawarte w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 roku (Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa dnia 30 stycznia 2018 r. poz. 261).

Moja opinia o recenzowanej pracy, pomimo kilku uwag i zauważonych brakach w dokumentacji, jest bardzo pozytywna i tym samym rekomenduję wniosek o nadanie mgr Aleksandrze Munzar-Sobolewskiej stopnia doktora w dziedzinie sztuki w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.

